

Teikys i legendys

S A T U R S

Stōsti par vacu naudu.....	
I stōsts	(<i>Zīdunis 1-2 1925</i>)
II stōsts	(<i>Zīdunis 1-2 1925</i>)
III stōsts	(<i>Zīdunis 1-2 1925</i>)
IV stōsts	(<i>Zīdunis 3 1925</i>)
V stōsts	(<i>Zīdunis 3 1925</i>)
VI stōsts	(<i>Zīdunis 3 1925</i>)
Teikys nu J. Voitkāna krōjumim.....	
Soldonīs iudinš	(<i>Zīdunis 11-12 1932</i>)
Kai rodōs latviši	(<i>Zīdunis 11-12 1932</i>)
Veira zūbyns	(<i>Zīdunis 11-12 1932</i>)
Teika par Varaklōnu grāfu Borchu	(<i>Draugs 2 1928</i>)
Legenda par Bolvu bazneicys zvonom	(<i>Zīdunis 3 1940</i>)
Legenda par Ludzys pili	(<i>Zīdunis 5-6 1922</i>)
Teika par Cyrma azaru	(<i>Zīdunis 4-5 1923</i>)
Legenda par Riezeknis pili	(<i>Zīdunis 1 1923</i>)
Grītys piļskolns	(<i>Zīdunis 19 1923</i>)
Punculevys piļskolns	(<i>Latgolas Škola 1 1933</i>)
Kod Dīvs spridá par myužu	(<i>Tāvu zemes kalendars 1952</i>)
Naparostīs kolps	(<i>Tāvu zemes kalendars 1953</i>)
Trejs mōsenis	(<i>Jaunas Zinias Nr.52 1913</i>)
Valna pādi	(<i>Tāvu zemes kalendars 1976</i>)

Stōsti par vacu naudu

I stōsts

Andrivam beja divi skaistys ustobys, a dzeivōja jys vīnā. Ūtrā tik globōja vysaidys lītys, a patš gōja reši i tik dīnys laikā. Nakti tī staigōja koids bīdaklys i vysus, kas gribāja bīt šymā ustobā, aicynōja spākotūs. Väl nabeja taida styprinīka, kas ai jū īzadrūsynōtu lauztīs i tō pec leidz šam nivīns dzeivs cylvāks nabeja naktš pavadiejs šymā ustobā.

Raizi pi Andriwa iit lōču vodōtōjs ai divim lōčim i lyudz naktš mōjis. Pi Andriwa cytur nav vītys, kai tik bīdejamā ustobā. Jau vokors i cytur nūīt navar. Grybūt-nagrybūt jōpalik. I jys palīk. Saiminīks Andrivs ai saimi apgulst. Lōču vodōtōjs iit bīdejamā ustobā, aizkur ceplī guni i sōc gatavōt vakarinis — cāpt kartupeļus. Tik-kū kartupeli izcap i lōču vodōtōjs taisōs gordai paäst, kai umai gunš apdzīst i ustobā palīk tymss. Jys sadaboj skolu i aizdadz guni, a nazkas guni i skolu izraun nu rūkys. Dadz cytu i otkon tyspač nūteik.

Tai izsvaida vysus skolus, a gunš nadaboj. „Pag”, dūmoj lōču vodōtōjs — apiesšu kartupeļus pa tymsu, tod īšu gulātu, tá laikam tys bīdaklys guni dzieš. Tai nūsprīdš jys snīdzās pec kartupelim, a rūkys viņ apdadzynoj pi ceplā, kartupeļu nadaboj. Nikō darāt — aizīt gulātu bez vakariņom. Tīk jys izkōp iz ceplā klausōs: nazkas ād kartupeļus. Ād i pīrunoj: Ak, gordi kartupeli, lūti gordi! Varbīt tāv tūs žāl, cylvāks?! Áj šur pazaspākōsim. Pīvareisi mani — pajimsi sovus kartupeļus i väl montu, kurū as tá sorgoju. A, ka as tevi pīvareišu — to ībōzšu ceplī, izcepšu i apiesšu ai kartupelim. Bīš gordys vakarinis. Lōču vodōtōjs klausōs ni dzeivs, ni mirš. Kur gon jam īt spākotīs ai šū bīdaklu. A vajaga tokš glōbēt sovu dzeiveibu. Jys sajem drūsumu i atbild bīdaklam tai:

— Nagrybu as kōpt nu ceplá. Ka jau tu tuids styprinīks, to sazalauz ai munim sunim.

— Kur jī ir? vaicoj bīdaklys. Kai tūs sauc? otkon vaicoj bīdaklys.
— Kikini, atbild lōču vodōtōjs. Bīdaklys nūkluš, sōc äst kartupeļus i sauc: „Kikiņ, kikiņ, šuráj! Lōči saūž gordu kartupeļu smōrdū i, olkoni bīdami, nūryuc viņ. Ā, a tovi bārni nav vōji, soka bīdaklys, as pa bolsam pazeistu: bolss rasns. Šūvokor dabōšu labi pazaspākot, prīceigi aizbīlaun bīdaklys, i apiedš kartupeļus, pasvīž lōčim myzys. Lōči apād myzys i lein nu kokta ūrā. Bīdaklys gulst viersā iz pyrmō lōča i sōcās nažieleiga ceiņa. Gulādams iz ceplá lōču vodōtōjs nu baiļom vyss drab. Bīdaklys ai lōci lauzās, ka šnákstāja viņ. Jī spardājās, kūdā vīns ūtram, ryucā i blōvā nalobā bolsā. Par laiku lōču vodōtōjs juta, ka vīns lōcīs ir pīvarāts. Tys sprucē nu bīdakla rūkom īleida otkon sovā koktā. Tagad gōja jō vītā ūtrs. Otkon sōcās brīsmeiga ceiņa. A tagad jau bīdaklys, radzams, bīs pīvarāts. Vāl lōcīs ryuc nu dusmom pylnā koklā, a bīdaklys jau tik-kū izpeikst. Ku-ku-re-kū! atskanāja gailá bolss i bīdaklys izspruka nu lōča dāpom i aizbāga prūjom. Saiminīks Andrivs nu gailá dzīdōšonys pazamūst. Ka jau gaileitš, jau vysi naškeisti gori aizbāg iz pūrim: soka jys i celās, lai ītu ūtrā ustobā apzavārtu lōču vodōtōja. Tū atrūn pušmyrušu nu baiļom. Vīns lōcīs, kurs pyrmīs lauzās ai bīdaklu, guļ ustobys koktā nadzeivs. Ūtrs vyss saplyukōts i saspardeits.

Par kaidu laiku, kod jau lōču vodōtōjs seņ beja prūjom, Andrivs pūra molā satyka veceiti (šys veceitš ir bīdaklys, kurs lauzās ai lōčim). Veceitš vaicoj nu Andriva:

— Voi jau pi tevā tagad nav tūs kikiņu?

— Kaidu kikiņu? vaicoj Andrivs. A tūs, soka veceitš, — tūs kuri ai manim lauzās vysu nakti, i nu kurim as tik-kū dzeivs spruku valī. Andrivs nūprūt, ka runa ir ap lōčim i soka: Tagad tīm kikinim ikkotram ir vāl pa divi kikini.

— I vysi jī dzeivoj tovā ustobā?!

— Da, vysi.

— To áj i dzeivoj sovā ūtrā ustobā, soka veceiš. Vairs tevā naaiztikšu. Maņ ir baisč tūs kikiņu i tō pec vairs iz tīni naīšu. Zam tovys ustobys slīkšná ir naudys skreiná, tū as sorgōju. Tagad tu tū vari izrakč i pajimt.

Andrijs verās i sovom acim natič. Jō prīškā nav vairs veceiša, a stōv leika pūra sokōrná. Jys steidzās iz sātu, Pacel ustobai slīksni i zam tō atrūn skreini, pylnu ai zaltu, kurs speid, kai dagušys ūglis. Nu šo laika sōcā i ūtrā ustobā dzeivōt, bīdaklys paturēja vōrdu i vairs Andriva natraucāja.

II stōsts

Meikuls ai sovu dālu beja lobi strōdnīki i strōdōja jī seviški tō pec, lai palikč bogotim. A kas tū dává! Kai nabogi, tai nabogi. Strōdoj, strōdoj, aizpeļnej kaidu kapeiceni, a... šys-tys jōnūpierk i verīs — tōs jau nav.

Tai dūmōja vacīs Meikuls svātdīnis dīnys mikrieslī, izastīpīs sovā gultā.

— Kab varātu kur vacu naudu izrakč, — turpynōja jys sovys dūmys. Da, vajdzātu gon pamieginōt parakč cīma golā zam akminā, tī pi krysta. Soka, ka tī asūt. Kaids karaveirs asūt stōstiejs vacijam Kasparam. A Kaspars mułkis — narūk. Ot nūmiriejs Silinīku Bārtulš asūt izracš. Da, jys to izroka. Tik tei beja nateira — navarāja volkōt. Jō kaimini paļ sacāja, ka jys šos naudys deļ asūt nūmirš, jys i vysa jō saimā. Tū naudu varūt tik aizjimt iz kaida laika, i to laikā vajagūt atdūt. A Bārtulš pajiemš, izlaidš i atdūt nabejš kō. Tai nūmirš patš i vysa saimā apmyrusá. Izrakč gon jys mōcāja, a pajimt namōcāja.

Meikuls tai īzadzilinōja sovōs dūmōs, ka napamanäja kai palyka vysā tymss. Jō sīva beja nūgōjusá iz cīmu papłopōtu i dāls — vakarātu. A tok svātdīnā i jaunam cylvākam navar jau vīnmār sädät sātā, tai runōja jō dāls; tokš vysu nedeli jau beja strōdōts pa pylnam: kaut svātdīn vajag pazaprīcōt. Tai vacīs Meikuls vīns patš gulāja tymsā ustobā. Ustoba beja labi sylta i pateikamys snaudys apjämā jū.

— Da, Bārtulš namōcāja vacys naudys pajimt, snausdams turpynōja sovys dūmys Meikuls. Pyrmīs vacys naudys gabalenš nu izroktō trauka asūt jōnūsvīz tymā pošā vītā, nu kurys naudys trauku izcielš. Tai sacāja muns vacīs tāvs. Tūlaik naudu drūsi varūt volkōt, nikaidys nalaimis nanūtikš.

— Duk, duk, duk! reib pogolmā. Meikuls apzagriž iz ūtrō sōna i dūmoj: laikam bōba atīt nu cīma, bŷs jau izaplōpōjusá. A... durovys atsaver i Meikuls dzierd bolsu, kurs napīdar ni jō bōbai, ni dālam, ni kam cytam nu jō pazeistamijīm. Tymsuma deļ runōtōja jys navar rádzät, a bolss skaņ tai: „Tu gribieji izrakē vacu naudu, to steidzīs, pi krysta zam akminā ir vaca nauda. Áj tivleņ izraksi! — Runōtōjs apkusa, durovys aizataisāja. Vyss palyka kai agrōk kluss. A Meikula sirdš sytōs ötri, ötri. Áj, tivleņ izraksi... atkōrtōja jys nazynomō runōtōja vōrdus. Da, tai i ir, pi krysta zam akminā. Tai i ir. Kaidu laiceni jys gulāja pōrdūmōdams. Tod ötri tryukōs.

— Kū darät? Voi īt? Zynoms, ka īt! A vīnam tai... Meikulam vīnam baist̄ beja, a dāla tagad nabeja sātā. Kur gon jō dabōsi tik dreizi: taids volkōtnis, kūrnāja Meikuls, trapynoj tī caurom naktim, a tá... Mañ jau nav baist̄ i vīnam, pyulājās īdrūsynōt sevi Meikuls, a vys nazkū tai bodrai.

Tai dūmōdams jys apvylka sveitu i dabōja lōpstys. Vysu šū izdaräja pa tymsu. Dáḡ guni jam naīgōja prötā. Vyss cyts, kas nabeja saisteits ai vacu naudu, šymā breidī napīvylka jō dūmu. Ka

īt, to jōit, nūdūmōja jys, gaidāt nav kō. I ūtrim sūlim, caur dōrzu styurim jys laidās iz krysta pusi. Pa cīma ūlneicu beja daudzi tyvōk, a Meikuls beidōs satikēt kū navīn nu cīma jauneklim, kuri šymā laikā, miļoja pōrstaigōt nu ustobys iz ustobu. Kū tod jam bȳtu atbildāt iz vaicōjuma: Tu jau laikam par pogōnu palyki? Nateik väl dorba dīnys, ka svātdīn ai lōpstu staigoj! Voi otkon: Tu jau nikur cytur, kai vacys naudys roktu? Tokš svātdīnis vokors! I vysi cīma dzeivōtōji zynōja i runōja, ka pi krysta asūt vaca nauda. Nā, nikas nadreiksēt zynōt, kur jys īt.

Nakts beja tymsa. Dabasi apkloti ai mōkulim, kuri namireigi klejōja kai maklādam i kō i navarādam atraš. Īzagierbuši sovūs palākijūs mietelūs, jī beja miļzeigi ploti i aizsādzā mienesneicu, naļaudami jai skatātīs iz zāmis. I mienesneicys vaigs palyka väl skumōks, Nakts klusumā tei iznōcā, lai värtīs iz sovys nūmīlōtōs mōsenis — zāmeitis, a... to jai naatłová. Tod mōkuli it kai saprosdam i jōs skumis, atsarōvá... Mienesneica izleida i mātā sovus sieraiņus skotus iz zāmi. Ai zylgoni-bōlu gaismu tei apgaismōja opolu kaļneni, iz kura stōvāja krysts. Kaids cylvāks pi krysta strōdōja nūsveidē. Tys beja jau mums pažeistamīs Meikuls.

Ai lelom pyuļom jys beja atvielē akmini tōlōk. Zam akminā jau beja paracē padziļu dūbi. Tā zam jō lōpstys nazkas aizkloudzāja.

— Laikam jau bȳs, padūmōja Meikuls, i strōdōja väl nūpītnōk. Tagad kotru ရaizi, kod jys bōzā lōpstu dūbī, tei kloudzāja. Šei sovaidō kloudzeišona līcynōja, ka zam lōpstys nav vys akminš. I drabādams nu prīcys i bailis Meikuls turpynōja sovu dorbu. Dreži jys ībōzā lōpstu dzili-dzili caur dūbis molu; stypri izspīdā iz lōpstys kōta i tymā pošā breidī iz lōpstys izcālā krītnu skreineiti. Treisūšom rūkom jys sačārā skreineiti i izlyka iz dūbis molys. Attaisāja... Tovu jaukumu! Meikulam paļ acīs aptymsa pyrmū breidi. Zalta gabalenai tai i laistājās, tai i daga. Meikuls pagiva pošu viersejū i īsvīdā dūbī,

nu kurys beja izvylkta skreineitá. Itei táv, tū sorgoj, cyta mañ, pi tōs nazasīñ! sacäja jys nūgrīzdams acş nu dūbis. Jys beidōs värtis dūbī, lai tōs dybynā naīraudzät tō, iz kū grīzäs ai šim vōrdim.

Stypri, stypri pīmīdzš skreineiti pi kryutim jys laidäs iz sātu. Tik tagad eistōs bailis sagrōbá jū. Moti jam sazacälá stōvu, kōjis treisäja, zūbi klabäja. Apleik sevş jys dzierdäja šviłpōšonu, laksteišonu, duceišonu i dyukšonu. A Meikuls labi zynōja, ka vysam šam tračam navajag grīzt viereibys. Jys gója nūkōrš golvu, lai nikō narādzät. Skaidri dzierdäja kai garum jō nazkas läcā. Nūlääcā. Väl atläc. Vys tyvōk i tyvōk. Tai steidzās, gryb panōkt, sagiuł. Meikulam gribīs zynōt, kas tys taids, a tokš nadreiksṭ värtis. Jys nūkar golvu väl zamōk. Tá jau sāta. Jau līkās beidzās vysi mūrgi. Nikaida trūkšná vairs nadzierd. Jau rádzīs Meikula ustoba. Pa lūgu nu ustobys speid, guntená. Meikuls apryma i sōka mīreigi dūmōt. Laikam jau bōba ir atgōjusá i aizdagusá guni, — dūmoj Meikuls, Gon nūzabreinōš manš naatrodusá. Da, bōba gon naticäja, ka as izrakšu vacu naudu, jei vys izsmäja mani: „Taids glemža izrakškys”. Kū gon jei tagad sacäs. Gon jau manš vairs naglemžōš. Bŷs jōnūpierk jai jauns lokots, vys prasäja. Soka caurs jau i solts asüt vacīs. Loba bōbená tūmār. Tai dūmōdams Meikuls pīgōja pi sova pogolma. Bailis jys vairs jau pavysam najuta. Pi poşa pogolma jys nūstōja. Skreineitá beja gryuta i šluka nu rūkom örā. Tū vajdzäja styprōk samīgt. Tá otkon sareibäja i... vīnā ocumirkli pogolmā ībraucá koids kungs, apgierbts malnōs dräbjōs. Jō pōrs zyrgu i aizjiuga ari beja malny.

Meikuls nūzabeida. Jys grīzäs atpakał, īskräja sovā dōrzā i zam kaida ieršku kryuma aproka skreineiti.

Īšu pazavārtu kas tys bŷs par taidu vīsu pi manš — jys dūmōja i īgōja pogolmā. Ni zyrgu, ni kunga pogolmā vairs nabeja. Meikuls breinōdamīs īgōja ustobā. A i tá nikaida kunga nabeja. Jō sīvys ari väl nabeja i ustobā beja gluži tymss. Breinums, dūmōja Meikuls —

as tak skaidri redzieju guni. Speidäja pa lugu taida spūdra-spūdra. Varbūt bōba bȳs apgulusá i guni apdzāsusá. Lai pōrzalīcynōtu, jys īdādzá guni i apzavära. Gultys beja tukšys. I iz ceplā nikō nabeja. — A taida spūdra guntená speidäja, vys dūmōja jys i aizgōja iz dōrzu pec skreineitis ai vacu naudu. A tōs jau vairs nabeja. Tik tagad jys saprota ka malnȳs vīss ai sovim zyrgim i pa jō lūgu speidejušo guntená beja tik mūrgi, lai nu jō izmōnāt vacu naudu, jys saprota, ka nikō navajdzāja beitīs, a tagad jau beja par vālu.

III stōsts

Tyvōjās rudinš. Zōlā dzeļtāja. Tik kur-nakur vītā vacōs nūplautōs, jauna meiksta zōleitā bōzā ūrā sovu galveni, a izaugusā gara i seikiņka bȳdama, tei lūcājās iz vysom pušom paļ pi vysmozōkys vieja väsmenis. Līkās tei meklāja kur varātu īleist atpakaļ zámī i gulāt tī leidz pavasaram. A par veļti. Milū, zōleit, tāv jau naileišt atpakaļ zámī. Tāv naizaugt lelai. Par sovu īdūmeibu tu sajimsi strōpi. Tāv bȳs jōsasaļ, ka vāļ agrōk napatiksi kaidai raibaleitái bolt-vuceitái iz zūba.

Labeiba kōrsa. Mīži nūlīcā iz zāmi sovys vōrpys. Līkās tī pōrprota, kas dreiži sagaida tūs. Lyni jau gotovi. Tūs zaļgon-dzaltonō krōsa seviški skaista. Vīnā nu taidom lynu dryvom leigōja divi sīvītis. Jōs beja nu tyvōkō cīma: Mōrená ai sovu mōti. Lynu daudzi i sīvītom jōsteidz, nav kod sturavōt. Jōs tikviņ i paceļ golvu kai sasīt sauvi. Mōrená pīplyuc sauvi, atleikst sasīn i apzaver vysapleik. — Māmen, soka jei, — māš gluži vīnys. Raug apleik vasalys pušverstys nikō narādz! — Tai, tai, — soka mōtā, — cytam tā lynu nav, a auzys i mīži vāļ nagotovi. Mōrená plyuc otkon. Pīplyukusá jei pīzaceļ i... Tovu breinumu! Vāļ divi minoti atpakaļ jei

narādzāja tyvumā nivīna cīlviecenā. I tá jūs priškā stōv kaida sovaida váceitá. Gierbusās jei boltā kraklā i dzaltonā lyndrakā. Apgierbs plōns deļ rudiná laika. I kas seviški kreit acīs — taida váceitá plyku golvu. Moti jai gluži bolti. Rūkā tur lakateni. Mōrená vārās ocu namyrkšynōdama. Šei váceitá lykōs kai nu zámis izaugusá. — Maitiņ, apsiņ maņ šū lakateni, — lyudzā váceitá. Mōrená beja pakalpeiga i loba maitiná. Jei laidās iz váceiti, lai izpiłdāt tōs vieleišonōs. A mōtā jū apturäja: Kur īsi? Voi ta dorba nav. Jai napatyka šei váceitá i jei nagribäja laist pi jōs sovys maitys. — Var jau poša apsiņ. Tod váceitá otkon lyudz: Maitiņ, ka nagribieji apsiņ lakatená to kaut īsiņ maņ par golvu ai lynu sauveni! Mōrená nadrūsi jem lynu sauveni, a mōtā otkon naļaun. Tod váceitá poša apsiņ lakateni i aizīt. Mōtā ai maitu tik nūleikst lynus plāst, dzierd; saskaņ tai kai nauda berama gubā.

Jōs pazacel, verās apkört — váceitis nav. Tik viņ dzierd bolsu: Symtu godu tá dzeivōju i väļ symtu bȳš jōdzeivoj, ka jiuş namōcājat manš pajimt. Tagad saprota mōtā cik slykti jei izdaräja, ka nałová Mōrenái sasiņ váceitái lakateni, voi īsisīt ai lynu sauvi. Ka Mōrená bȳtu dyurusá rūkys pi váceitis, to tei tivlen bȳtu palykusá par naudu i sabyrusá skaudzeitī.

IV stōsts

Divim ganenim: Pīterešam i Staseišam dzeivōjās labi. Gonamīs pulks jīm nabeja lels. Lüpi ari beja lobi. Tik vīna sorkonō gūvš beja lūti najauka. Reši kod jū laimājās nūganāt.

Kai tik lüpi kryumūs, tai jōs i tukšs. Raizi jī dazadzyna pi meža molys. Gona, gona, verās tōli pa meža staigoj sorkona gūvš.

— Eukur mīsu najaukō Sarka, sacāja Pītereits.

— As īšu pīdzeitu jōs pi lūpim. — A Staseiš vysu laiku maneigi beja sorgōjš sovu Sarki i naticāja, ka tei býtu variejesá pasprukt i tik tōli aizskrīt.

— Pag, — sacäja jys, — mīsu Sarka pi lūpim. As jū šakur īraudzieju, tī laikam kaida sveša gūvš paspruka nu gonu i staigoj pa mežu, — Kaida tá varātu být. Tá tokš cytu gonu tyvumā nav — sacäja Pītereits. — Atļauņ maņ nūiņ jōs pazavārtu. — Staseiš atlōvá i Pītereits aizgōja. Pīgōjš klōtu Pītereits rādž, ka šai gūvái rogi ir bolti, bolti i speid, kai sudobrs. Jys nūdūmoj jū pīdzeiļ pi sova pulka. A kas tū devš! Gūvš gryb jam dūr̄. Pītereits nūzabeist i sōc bāgt. Tod dzierd, ka pakalī jam nazkas saskaņ. Jys atsaver, gūvš vairs nav. Pītereits gryb izzynōt, kur palyka tei gūvš. Jys ari beja dzierdiejš par vacu naudu, i tagad jam īgōja prōtā, voi tik tei gūvš nabeja vaca nauda, kuru jys býtu variejs sajimt, ka nabāytu bejš tik baileigs. I patīši.

Iz tōs vītys, kur beja sovaidō gūvš, Pītereits atroda vīnu speideigu zalta gabaleni.

V stōsts

Vinai sīvitái sapynā vys rōdōs kaida sovaida kundzá i stōsts:

— Áj iz pūra molu. Tī pi kapča ir lels paágļu kryums. Storp kryumu i kapci ir vaca nauda. Ka gribi, izrakt, to áj sastdīnis vokorā leidz gailá dzīdōšonai i izraksi.

Tuids sapyns jai rōdōs trejs naktš suplōk. Labi. Jei pastōsta kaidai ūtrai sīvitái i jōs sarunoj īt sastdīnis vokorā.

Aizīt. Atrūn kapci. Tīpaļ klötyn ari lelīs paágļu kryums. Jōs rūk, rūk. Zam lōpstu jau sōc skanāt metals. Tá... jōs īrauga ejmūt kaidu cylvāku. Lai tys cylvāks jūs naīzavārtu, to jōs atstoj rakšonu i

aizit aiz tō lelō paágļu kryuma pazagloboj. Par sträči izlein lai turpynōt sova dorbu. A.. rádz dūbis dybynā vīta, kur ir bejusá četrstyuraina skreineitá. Jōs rauga otkon ai lōpstu, a tagad zam lōpstys jau nikas naskaņ.

— Tai tod rádzātis cylvāks bejš nikas cyts, kai mūrgi, kurus naudys sorgs palaidá pret māsu acim, lai patim pa tū laiku izvilkt naudu i aiznást prūjom, — sacāja vīna sīvītā. — Tai, gon, — atsacāja ūtra, — ka mās nabȳtu gōjušs aiz paágļu kryuma, to tagad ītumám izsātu ai naudys skreini.

VI stōsts

Pōvuls ţaizi nūit vakarātu iz tyvōku cīmu. Jys aizasād, ilgōk. Atpakaļ ejmūt — jau naktš. A Pōvulam tys nikas. Cyts naktī beistās, a jys ir drūss cylvāks.

Jys īt, īt, jau i sāta natōli. Jau upeitá klōtyn i aiz upeitis sovs teirums. Pōvuls pōrīt par tyltu i tá... verās... nu upeitis molys malns kačš i izskrīn iz celená taišni pret jū. Labi, ka Pōvuls beja drūss. Cyts jō vītā bȳtu padūmōjš ka tá bīdaklys i laidš cik spāka prūjom. A jys sper kačam i soka: — Ak tu volkōtná. Kū tá volkojīs par nakti... Tá verās kačš izastīpá iz celená i vairs nakus̄. — Voi ta as jū varieju nūsist, — dūmoj Pōvuls, — tokš tik drusku paspieru. Škič, maita! — aizklīdzá jys, a tys kai gulāja, tai guļ. Pōvuls pīzalīcā i rádz ka nikaida kača tī nav, a iz celená guļ naudys záčā. - Ot tok brangi, — prīcōjās Pōvuls. Jys ībārá drusku naudys ozūtī, a cytu ai vysu záči īnásā i paglobōja sovā škiuni. Jys gribāja pyrms tik pastōstät sietnīkim, i vālōk jau parōdāt vysu naudu. A kas par nūžālōjumu beja jam, kod ustobā izstōstiejs par nūtykušū, nūgōja iz škiuni

pajymtu naudys ai záči, tī jys jau naatroda. Sorgs, kai radzams, beja pazasteidzs ai naudu prūjom.

B.

Soldonīs iudins

(*Nu J.Voitkāna teikom*)

Tys beja «kungu laikūs», kod zemnīki nadreikstāja sovā sātā ols bryuvāt. Ka kurs gribāja kaidu ols struceiti īdzárēt, tam beja jōbrauc iz muižys ols bryuzi i jōlyudz bryumanā, lai īdūtu ols.

Vīns zemnīks Zīmyssvātkūs īaicynōja rodus i kaimiņus gostūs. Nu kai tu, cylvāks, bez ols gostus pamīlōsi? Jōbrauc iz muižu.

«Kūču» dīnā jau nu reita zemnīks jiudzā bieri rogovōs, īkrōvā tī kaidus trejs tukšus stručus i dāvās iz muižu. Tī jau stōvāja zemnīku rynda i gaidāja, kod bryumanš ai sovim paleigim piłdās jūs stručus. Zynomis, kas pādejīs pībraucā, tys pādejīs i dabōja.

Mīsu zemnīks ilgi gaidāja sovys kōrtys. Golā dagōja i jō ţaizā. Cikom jys ols dabōja, īzastōja vokors. Cikom pušcelā tyka, īzastōja pušnaktš. Ai pylnim struceišim tok navar tai skrīt kai ai tukšim. Beidamīs sakulṭ olu, jys braucā lieni.

Celā jam īzagribāja dzárēt, kai jau i gavienī. «Kur tá Jimt iudini?» — dūmoj zemnīks. «Varātu jau i ols nūzadzárēt, a nazagryb struci valī laist i pi tam vīnam pošam svātku naktī, väl iz celā, tai kai i napīdar.

Dūmōdams i slōpdams zemnīks braucā tōlōk. Jam beja jōbrauc pōri upāi. Par laimi upī beja izciersts olings, kur, varbūt, dīnā kaids zyvu beja mekliejs kunga vakariņu goldam, voi kaids celāveirs zyrgu dzirdiejs. Tys mozōkīs, ka tik olings valī.

Zemníks aptur zyrgu, piīt pi olinga, parauga dzárt: «Ai, tovu breinumu, iudinš kai ai madu!» Jys parauga, pazabreinoj, väļ parauga, — soldons.

«Kai dzeivoju, soldona iudiná upī naraudzieju», prōtoj zemníks i verās iz ols stručim.

«Ek, bŷt agrōk paraudziejš, nabŷtu muižā pec ols braucš.»

Jys pastōv, pakosa pakausi, tod dreizi pi stručim klōt, raun tīm spuņdis örā, tacynoj olu snīgā i mudri pylda stručus ai soldonū iudini, dūmōdams:

«Padzárš bārni, padzárš i cīmeni väļ lobōk na skōbō muižys ols.»

Pīliejš stručus jys aizdzyna spuņdis i dáväs mōjōs. I zyrga nanūjiudzš jys stōstāja sīvai:

«Sīven, ek laimá! Atvežu soldonū iudini. Pītikš bārnim, pītikš i cīmenim. Lai koč ţaizi nūzadzer.»

«Rōdi, kur tys iudinš ir i dūd paraudzāt», soka jam sīva.

Īnas stručus ustobā, pīceļ bārnus, raun spuṇdi valī: nu niu dzirdās tūs ai soldonū iudini. Parauga sīva, parauga bārni i soka:

«Tät, tuids paṭ iudinš kai mīsu okā.»

Parauga patš zemníks, ka tuids paṭ kai okā!

«Nu, voi tu gulieji, voi sapynu saredzieji?»

«Ni gulieju, ni sapynu saredzieju. Nu lelys gaveišonys mañ īzagribäja dzárt. Celä gadājās upā. Upī beja olings valī. As nūzadzieru. Iudinš beja soldons kai ai madu. As väļ ţaizi nūzadzieru: soldons. Nu tivleiṭ olu iztacynōju, pīlieju tō iudiná, sok, lai bārni i cīmeni dzer soldonū iudini, na Olu.»

«To varbŷt, veireņ, tei beja Dīva dāla dzimšonys stuṇdā», nūteicā sīva, «Vaci ļaudš stōsta, ka tymā stuṇdī vyss iudinš palikūt soldons. Lobōk tu nimoz nabŷtu iz muižu braucš, a bārnus iz bazneicu nūvedš» — väļ runōja sīva.

«A kū más reit dūsim cīmenim?»

«Nu kūt dūsim! Tūpač soldonū iudini. Lai i cīmeni zyna, kas svātā naktī nūteik i kas svātā dīnā jōdzer», nūteicā sīva.

N.

Kai rodōs latviši

(*Teika nu J.Voitkāna krōjumim*)

Kod cylvāki Dīva priškā stypri sagrākōja, Dīvs jämäs tūs nu zāmis viersa iznycynōt. Jys nūlaidá lelu leitu, kas pōrplyudynōja vysys upis, azarus i jyurys. Jau iudinš cālās pōri kūku viersyuņom, a leits vys nazamitāja. Cylvāki, lūpi i zvieri, i vysa dzeivō radeiba apsleika.

Dīvs, lykōs, par pasauli beja aizmiersš. Ai sovim eņgelim Jys sādāja pi skaista golda i ädā rīkstus. Tá Jam īzadūmōja pazavārt iz zāmi. Pazavierīs Jys īraudzāja kaidu siermu veceiti augstys prīdis viersyunī. Pret dabasim rūkys stīpdams veceits lyudzās Dīva apzažālōšonys. Dīvs patīši par veceiti apzažāloja. Pajiemš lelu rīksta čaulu Jys svīdā tū veceišam saceidams: «Kōp šymā čaulā i braukoj pa iudinim, cikom tī nūsäss». Veceits īkōpā čaulā i braukōja pa iudinim. Kod iudini nūsāda, pazarōdāja sausi kaļneni, veceiš izkōpā nu laivys i gōja väl kaidu dzeivu radiejumu sameklāt. Pōrgojs lobu gobolu, jys nikō naattroda, viņ krytušūs kūku sīkstys. Jū apjämā skumā i ilgys pec cylvākim, pec dzeivys radeibys. Pacielš rūkys pret dabasim, jys otkon lyudzās Dīva apzažālōšonys. Dīvs jō bolsu padzierdā, jō vieleišonys zynōja i sacāja veceišam:

«Labi. Ka tu gribi, ka viers zāmis rostūs cylvāki, to leiņ caur vyslelōkū sīkstu. Cik ḣaižu tu izleissi caur sīkstu, tik jaunu pōru nūstōš tovā priškā. Tīm tu patš saliksi vōrdus.»

«Tei lāta lītā», nūdūmōja veceits i sōka leist̄ caur sīkstu. Kuru ḥaizi izleida, tivleīt̄ jō priškā nūstōja pōrs skaistu gaišmotainūs zylaču. Tai jys deveinys ḥaizis izleida sīkstai cauri. Dūmōja väl̄ ḥaizi leist̄, lai bȳtu ḥaizjom pōru skaits, a sīksta sakryta. Niu veceits nūstōja pret jaunim cylvākim, kas jō pavieļu gaidāja i sacā:

«Jiuš vysi muni bārni i as pat̄ jiusim vysim likšu vōrdus. Pyrmōs div ḥaizis mañ pavysam beja vīgli leist̄ i partū divim pyrmīm pōrim dūšu vōrdus: Lāta — līta.»

Tai nu tīm divejim pōrim cālās latviši i lītovīši. Iz tīm palyka Dīva svieteiba; partū tī väl̄ mīsu dīnōs dzeivoj, a vysys pōrejōs cilt̄ izgaisa, viņ tūs vōrdi cylvāku atminī palyka i tī ir: jatvegi, prūsi, zemaiši, kurši, sieli, zemgali, auteni, kurūs saucá venteni.

Veira zūbyns

(*Nu J.Voitkāna teikom*)

Beja vīna skaista, bet jau na pyrmōs jauneibys maita. Jai brīsmeigi gribājās izīt̄ pi veira i gribājās zynōt̄, kas jū pajims. Jei gudrōja, gudrōja i sagudrōja. Nūgōjusá pi vacōs zeilātōjis jei prosa:

«Pasok, kai izzynōt̄, koids mañ gadāsīs veirs.»

«A kū mañ par tū dūsi?» — prosa zeilātōja.

«Kū tu gribi?»

«Raibu jūstu, raibus cymdus, raibys záčis.»

Labi, dabōsi, viņ soki, kai mañ sovu nōkušū veiru rádzāt̄ i kai zynōt̄, ka jys, na cyts mani pajims?»

Zeilātōja pazavārá maitā, pasmaidāja ai sovom bez-zūbu lyupom i teicā:

«Zīmyssvātku naktī, klausīs labi: pošā Zīmyssvātku naktī, kod cyti bȳš bazneicā, tu pajám divejus spīgeļus, nūstoti vīnu pret ūtru,

aizdádz gromneicys sváci, siestīs storp spīgelim i verīs, kas pi tevš nōkš. Tik atpakaļ nazaverīs, to vyss izgaiss, nikō naredzeisi. Ka īnōkš veirītš i táv kū dōvynōš, to tu goda laikā izīsi pi veira. Saproti?»

«Kai ta nā, saprotu gon, tik maņ nazkū baist.»

«Nu, ka baist, nadori», nūteicā vácā.

Maita aizgōja iz sātu. Leidz Zīmyssvātkim väl beja pōrs dīnu. Jei staigōja nūpītna, cylōja zeilātōjai apsūleitūs cymdus, jūstu i zācis i vys dūmōja, kū darät, izlītōt vácis padūmu voi nā.

Pīnōcā Zīmyssvātku vokors. Mōjinīki sōka pūstīs iz bazneicu. Maita nazynōja, kū darät. Jū mūcāja bailá i ziņkōreiba. Ziņkōreiba jämā viersu. Kod vysi aizbraucā iz bazneicu, maita salyka spīgelus, aizdádzá sváci i nūsādusá storp tīm, ai mugoru pret durovom, väräs spīgelī. Izraiz durovys klusu atsadaräja, ustobā īgōja karaveirs ai pījūzta zūbynu. Drebuls pōrjämá maitu. Jei gribäja atsavärt, bet īgōdōjusá zeilātōjis padūmu, sazavałdäja i gaidäja, kas bȳs tōlōk. Karaveirs pīgōja pi jōs, izjämá zūbynu nu makstš i padává maitai. Maita pajämá zūbynu, a karaveirs tivleit izgaisa. Jei pañ napagiva jam vaigā pazavärt i tū atminī sáv paturät.

Dreiži pec Zīmyssvātkim maitai braucá svōti. Jei vys dūmōja, tys voi na tys?» Runa pa runai, bryugons pōrzarunōja, ka jam Zīmyssvātku naktī asūt zūbyns izgaiss, bet kur? Izmekliejš vysys molys, apzavaicōjš pi vysim paziņom, nivīns nikō nazynūt. Maita prīcōjās, ka jū precās akurat tys, kuru beja redziejusá. Nūrunotū moksu jei nūnásá zeilātōjai i tei jū pamōcāja, zūbynu īlikš pyura dybynā, tod bȳšūt laimeiga sadzeivá. Maita tai daräja.

Nōcā aizdzereibys i kōzys, pagōja vīns, ūtrs laimeigys sadzeivis gods.

Kaidā skaistā vosorys dīnā laimeigō sīva sadūmōja sovu pyuru pōrkałtät. Jei jämā pologus, goldautus i sagħas nu pyura, násá dōrzā

i klōja sauleitī. Vyss beja izjymts, tik zūbyns palyka pyura dybynā, tuids, kai īlykts, kai šū dīn spūdrynōts.

Ustobā īgōja veirs. Jys nikod nabeja redziejš sīvys pyura valī i nazynōja, kas tī ir. Caur dōrzu īdams jys rádzāja saulī sastīptus audaklus. Jam niu gribājās zynōt, voi sīva vysu iznasusá, voi väl nav kas pyurā palic̄. Jys pīgōja pi pyura lōdis i apstulba tī sovu zūbynu īraudziejš. Leidz kū sīva īnōcā ustobā, veirs tivleīt stōja pi tōs, lai stōstūt, kai šō zūbyns jōs pyurā tics.

Sīva līdzās stōstāt, bet veirs pīdraudāja. Kai veirs pīdraudāja, tai sīva vysu pastōstāja.

Ak itai! To tū ai ļaunō gora paleidzeibu mani par veiru dabōji?» — dusmōjās veirs. «Ni as tevi pyrmōk redzieju, ni par tevi kū dzierdieju... bet kū tī daudzi: sajám sovu!»

Tū teic̄s veirs ai vīnu ciertīni nūcālā sīvai golvu, a patš aizgōja plašijā pasaulī.

N.

Teika par Varaklōnu grāfu Borchu

Senejūs laikūs Varaklōnu muižā dzeivōja grāfs Borchs. Viņam pīdarāja na tikviņ Varaklōnu muiža, bet i Borkovys, Sternīnis i cytys. Ľaudš stōsta par viņu dažaidus nūstōstus. Daži stōsta ka grāfs bejš beistams cylvāks. Viņš turiejs sakarus ai pošu nalobū — valnu. Cik tī patīseibys, tū rádzāsim tōlōk. Grāfam Borcham beja sunš, kuru ļaudš turāja par pošu valnu. Sunš beja lelōks kai vītejī suni. Tam acs ļuti speidēja i spolva beja ļuti malna.

Vinā dinā Borchs lyka sajiugt kučeram deveinus zyrgus. Kučerš sajiudzā i pībraucá pilš priškā. Nu pilš izgōja patš grāfs Borchs, jō sunš i sādōs rotūs. Kučerš naspāja sastīpt grūžus, kai zyrgi naparostā ūtrumā, dāväs iz prišku. Pec kaidys puštuņdis ilgys braukšonys, jī pībraucá pi apakšzāmis olys. Borchs i jō sunš dāväs olā, a kučeram lyka gaidät. Tik kū jī beja īgōjuši, kučerš ari dāväs pakal. Jys leida ļuti klusu, tō pec i natyka īvārōts. Nu pyrmō redziejuma kučerš beja ļuti pōrsteigts. Sunš tagad beja pōrzaviertis

par lelu veiru ai lelom speideigom acim. Pi runōšonys jys rōdāja boltu zūbu ryndu. Vīnā olys styuri beja kubuls, leidz pusai piļdeits ai ašni. Grāfs pīgōja pi kubula i pazaskatāja īškā. Tod pīgōja malnīš veirs i teicā: „Redzi, tá ir kubuls ai ašni, kurā pec nōvis tāv vajdzās gulāt. Tagad kubuls ir leidz pusai, a kod bīš pylns tod tu miersi. Šys ašnis ir tys, kurs deļ tevš nu cylvākim teik izlīts. Grāfs iz tū grīzā mozu viereibu. Tod malnīš veirs īdāvā Borcham zūbynu i teicā: „Šys zūbrys ir dzeivs i tys pec tovys pavelis darās vysu”. Grāfs väl īgōja vīnā sōnu olā. Tī jys kavājās kaidu pušstundi. Kod atgōja, tod leidza atnāsā svātō Viktora kaulus. Pošu ရaizi jī gribāja dūtis nu olys örā, tod veirs vīnā ocumirkli palyka par suni. Tagad kučerš ai lelu ātrumu dāvās örā. Kod Borchs i sunš beja izgōjuši, kučerš jau sädāja iz bukys. Atbraucā atpakaļ pilī. Borchs svātō Viktora kaulus lyka nūvītōt Varaklōnu kapleicā. Dzeivīs zūbrys kaidu laiku karināja grāfa ustobā pi sīnys, bet vieļok tū aproka pilš apakšā. Pilš apakšā myurāja pogrobu. Aiz pilš, parkā atsaroda lels akminš. Strōdnīki akmini gribāja īmyurāt pogroba sīnā. Akminš beja pōrōk lels. Strōdnīkim nabeja īspiejams tū pakustynōt. Borcham tagad beja laiks parōdāt zūbyna spāku. Jys pīlyka zūbynu pi akminā. Akminš ai vīnu pažiemīni atsaroda pogroba sīnā. Kod pogrobs beja gotovs, tī īlyka zūbynu, lájis aizbārá ai zámi. Tod Borchs teicā: „Tī dzeivīs zūbrys stōvās leidz postora dīnai! Nīvīna rūka nabīš spiejeiga tū pacālt! Bet ရaizi nōkš tuids varūnš, kas zūbynu atrass i tod bīš postora dīna”. Tī strōdnīki, kas vysu dzierdāja, tyka nūkauti voi dzeivi īmyurāti pilī. Nu tō laika par dzeivū zūbynu nikō nastōsta. Bet sunš palīk grāfam uzticeigs kai bejš. Tys pec grāfa pavelis darāja vysu.

Navīnam varbīt ir izadevīs rádzāt 22 verstys garū celā gobolu nu Varaklōnim leidz Borkovai. Celš īt lūku-lūkim. Daži lūki izstīpti vīneigi deļ celā pagarynōšonys. Celā pagarynōšona ir tik deļ

krūgim. Šis cēlū, var rádzēt Varaklōnu krūgu. Tōlōk nōk Syla krūgs, kura deļ, celā līkts vyslelōkīs leikums. Leidz Borkovai veļ ir trejs krūgi. Laudš stōsta, ka krūgi calti grāfa Borchas laikā. Jō laikā, krūgūs nūtyka vyslelōkō visošonōs. Laudš nūmanāja, ka krūgā, kod vīnā kod ūtrā, beja sunš. Nu kureinis tys sunš, laudš naprasāja. Bīži gadājās, ka krūgā dažam nūkryta nauda zāmī. Navīns izameklāja, bet atrast navarāja. Dažu ţaizi cyts paļ sazadusmōja i teicā: „Valns jū pajem!” Taidōs ţaizjōs sunš iz maklātōji pazaskatāja ai lelom acim. Vieljōk pi laudim beja taida pōrlīceiba, ka tys ir Borchas sunš i ka tys salosa krūgā naudu. A ţaizi beja šaids gadiejums. Vīnam veceišam izkryta trejs kapeikys naudys. Veceiš meklāja, meklāja, bet atrast navarāja. Beidzūt jys teicā: „Dīvs ai jū!” Sunš iz ţaizis atnirkšā zūbus i pa durovom ūrā. Sunā vītā iz greidys gulāja trejs kapeikys. Nu tō laika laudš beja vairōk pōrlīcynōti, ka sunš salosa naudu. Ilgi väl sunš kolpoja grāfam Borcham. Kod beidzā sovys kolpōšonys laiku, tod grāfs lyka tū aprakēt aiz pilš parkā. Viersā kai pīminekli izstatāja myura piramidu. Daudzi godu jau ir pagōjē nu tō laikā, bet piramida kai bejusā tai i pastōv.

Legenda par Bolvu bazneicys zvonim

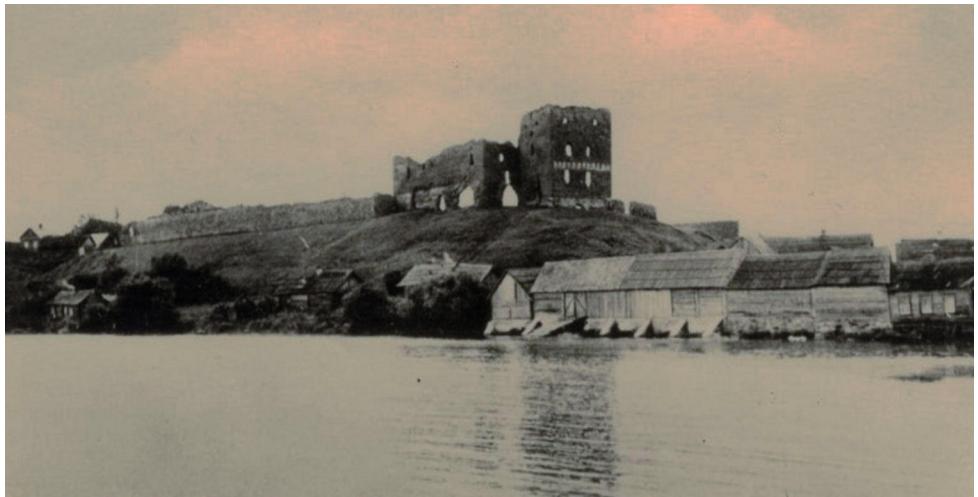
Iz azara krosta beja sataiseita bazneicená. Tai nabeja zvonu. Pec karim izbāgušī laudš atsagrīzá sovōs sātōs, a dzeivá beja nadrūsa, partū ka klejōja laupeitōji. Kaids puiss ora teirumā i īraudzäja, ka tyvojās divpadsmīt gōjieju ai vāzom par placim. Orōjam palyka baiš i jys mātās iz mežu. Svešinīki dzynōs pakal. Mežā orōjs pazaslāpá zam áglis, kuru izgōzš viejš ar vysom sakñom. Svešinīki apstōja tīpač i pīslāja vāzys pi kūka. Tik tagad atbāgušīs orōjs rádzäja, ka tōs nabeja vāzys, a šautenis i svešinīki beja laupeitōji. Jī apsāduši sōka skaitāt naudu. Vīns nu jīm sacāja: lai skrīn sáv tys bieglis, gon māš jū dadzeisim, a pyrms izdalāsim naudu!

Orōjam nūdrebäja sirdš, taidus vōrdus dzieržūt. Jys gudrōja, kai tikę prūjom pi sova zyrga. Tá vīna šautená pasleidäja i nūkryta zámī, natōli nu tōs vītys, kur guläja orōjs. Cytı laupeitōji skubynōja, lai tys, kam šautená pīdar, īt pacālt. A tys i nadūmōja kustät. Kai jys var īt pec šautenis tymā breidī, kod cytı naudu dola? Jū pamāss tukšā! Lai guļ šautená!

Pa tū storpu orōjs pajämá īrūci, nūmierkäja i izsōvá. Tovu gadiejumu! Vysi divpadsmit veiri guläja beigti kai zvierbuli nu jumta nūzavāluši. Orōjs salasäja naudu; tōs beja lela kulá. Jys nazynōja, kū ai naudu īsōkť. Aizgōja pi bazneickunga i atstōstāja nūtykumu. Jī obi vīnōjās par atrostū naudu nūpierkt̄ bazneicai zvonus. Tai i izdaräja.

Dreiž bazneicys tūrnūs beja izvylkti zvoni. Tī skaņ žieleigi, kai raudūt. Vacī laudš soka, ka zvoni raudūt par divpadsmit laupeitōju dväselom.

L.Latkovskis

Legenda par Ludzys pili

Ludzys pilš nūmalī „Jurizdikā” dzeivōja vīna biedeiga, bet dīva baileiga Dunduru saimā. Vīnam nu šos Dunduru saimis luceklīm — Ontonam vajdzāja īt kara dīnastī. Dīnastē tymā laikā beja gara i gryuta. „Bīži viņ” — stōstāja Ontons sovim rodīm, „beja jōcīš bodu, soltumu i sitīņus.” Na breinums, ka Ontons breivā dīnā lūti daudz dūmōja, na ţaizi raudōja i skaudá cytu laimái i bogoteibai. Seviški jū savāldāja skaudeibys i ryugtuma gors, kod jys atbraukdams iz mōjom rádzāja sovu tyvōkūs pylnu ubadzeibu. Tūlaik gōja jys iz pili, stōvūšu smukā vītā, tōlumā nu ļaudim, nu piļsātys namīra i tī gryma gryutōs dūmōs. Daudz dzierdāja Ontons nu vacōkīm par nasaskaitamu montu, kurs atsarūn šymā pili, aizrausts zámī. „Ai”, dūmōja jys „kab Dīvs paleidziejš atrasēt maņ vacū naudu, dzeivōtu as tūlaik pīteikūši, býtu maņ daudzi kolpu, pasauktu vysus rodus zam sova sylta jumta”. Tai progōja 6 godi. Septeitā sovys dīnastē godā Ontons otkon atbraucā iz sovu dzymtū piļsātu.

Beja sylts pavasara laiks, tyvu beja spūdrō svātdīnā — Leldīnā. Ontons nu mozūtnis milōja itū svātdīni, milōja Svātōs nedelis

svineigū dīva kolpōšonu i vysu nedeli nanūlaidīgi staigōja iz Ludzys bazneiceni.

I Lelyjā Catūrtdīnī jys gōja iz bazneicu. Kolpōšona beja gara, svineiga. Tōs beigōs nu gryutō gaisa, dagušūs sváču daudzuma Ontons juta golvā sōpi, nūgurumu i, nasagaidiejs dīva kolpōšonyss beigu, nūgōja pastaigōtu iz nūmīlōtū pilš sōnūs vītu.

Nakts beja spūdra. Pilš drupys izaskatāja cīži smukys. Mieneša blōzmī pilš sīnys beja kai dzeivi giganti i runoja par seņ pagōjušīm myužim, par dzeivi seņok bejušū aiz šōm sīnom, par tōm brīsmom, kaidys pilái beja jōpōrnas iz sovim placim, bet vyss tys palyka siermā pagōtnī, aizvylkts ar smogu aizkaru; tik divi azari: Lelō i Mozō Luža beja māmī pagōjušō pilš liktinā līcinīki.

Ontons aizadūmōja... Tá dzierdīs bolss storp dziļū klusumu: „Karaveir, piáj pi maná!” Rōdājās, lyugšonyss vōrdi izīt nu pilš vyds. Ontons klausājās i dūmōja, ka jam tys dzierdājās nu daudz dūmom, i nagrybādams instinktivi pazagrīzā iz tū pusi, nu kureinis beja dzieržams bolss. I, o Dīven, kū jys rádz!... Iz paaugsta vyds kai iz pjedestala stōv sīvītā boltā apgierbā. „Maņ”, stōstāja Ontons sovim pazeistamīm, „tyka baiš i as gribieju ūtrōk skrīt, bet lyudzieja bolss nanūryma i skanāja: Karaveir, glōb mani!” Nu šīm vōrdim Ontonam väl vairōk sōka sistīs sirds i sajämā korstums. Vyss drabuļōdams nu bailis, pīgōja klōt. Tagad jys lobōk varāja apskatāt napazeistamū tālu. Tei beja jauna, ar boltim par placim nūlaistim motim, ar pylnu lyugšonyss skotu sīvītā. Tei izstīpā sovys rūkys iz Ontonu i lyudzā: „Lobīs cylvāk, glōb mani nu myužeigīm lōstīm, palykušīm iz manā nu jaunom dīnom, atbreivoj mani nu šōs myglys, lai as pazaskateitu iz pasaulā skaistumu, lai rádzātu sauli, dzierdātu strauteņu burbuļōšonu, lopu čauksteišonu, putnu dzīsmis. Jau četri symti godu, kai naradzu gaismys, tik naskaidrō guntenā spīž munā dryumā zamzámis dzeivūklī. Glōb, glōb mani... Voi jiusus, nyknī

ļaudš, nabīdej munys myužēigōs mūkys? Voi jiusim nav gryuts rādzāt bez vainis geibstūšu šymā mitrijā zamzámī? Ak, munu Dīveņ, as myužam pazudušo!..." Runōdama šūs vōrdus, jei raudōja gaudom osorom. Ontons beja apjucš, rādzādams smukū napazeistamū, dzierdādams baileigūs vōrdus, tik nazkai sovaidi skatājās iz jōs i gotovs beja krišt jai koklā, nūmīrynōt, a tō vītā jam izarōvā: „Naraud, muns Engēl! As napažālōšu dzeivis deļ tovys pesteišonys. Tik pasoki maņ, kas tu i par kaidu grāku, par kaidu vaini táv taida brīsmeiga strōpá?"

„As,... As šōs pilš valđineica — Lūceja. Mūkūs bez vainis, mūkūs caur sovys mōtis dusmom i naředzeišonu. 400 godu atpakał šūs sabrukušūs pilš drupu vītā beja smukys ākys, kurymōs dzeivá viļnim läjās; kō gon maņ tá tryuka: i zalta, i dōrgūs akmiņu... Maņ beja daudzi bruninīku, kuri piłdāja vysys munys grybys. Kod sōka zīdāt muna jauneiba, kod vysa apleicīnā, rōdīs, dzeivōja tik deļ maná, as nu tōs vyds pamīlōju ar pyrmū, korstū mīleibu vīna bruninīka brōli - Adol̄fu, staigojūšu bīži iz munu pili, i gotova beju sazavīnōt ar jū iz vysu munys dzeivis myužu... A mōtā, kura dūmōja atdūt mani pi veira vīnam bogotam kaimiņu pilš valđinīkam, izzynōjusá par mīsu ar Adol̄fu styprū mīleibu i rādzādama, ka napazadūšu jōs kaprizam, nūlōdāja mani. Lōsti beja brīsmeigi. Jei teicá: „Esi nūlōdeita, lai muns skots tevi vairs nasorgoj." Ocumirklī as beju īvītōta zamzámom i izamūdu pogrobā, klusūs sīnu vydā, kur atsarūn monts. Bet kas maņ partū? Ak, ka atsarostu cylvāks, kas mani glōbtu nu mūkom, as atdūtu tam pili i vysu tō milžēigū montu! Áj, muns draugs, iz tīnīni, kur as tevi pasyuteišu, izdori maņ taisneigu pakolpōjumu! Nūstaigoj iz bazneicu iz reita lyugšonom, pajám kristeni i ūlu, nūsvietāj i atnāš maņ. Tik verīs, nazasveicynoj i narunoj ni ar kū, taišni atáj iz mani. Iz celā tevi satikš vysaidys kōrtys kārdynōšonys, vysaidi šķieršli, vyss tys bȳš tik mūrgi i sapni,

tu drūši bez bailis áj iz prišku. Nu, áj, ar Dīvu!” Pec šō vysa jei izgaisa, a Ontons väl ilgi stoväja i pec lobys sträcis tik aizgōja iz mōjom. Par skumu myuzeibu pazarödäja jam dīnys leidz Leldīnis reita dīva kolpōšonai. Golu golā atgōja seņ gaideitīs laiks i Ontons aizgōja iz bazneicu. Īgōjs gaiši apgaismotā Dīva nomā, pōrpildeitā ar lyudziejim, dzierdādams dzidōšonu: „Kristus augšan cäläs”, Ontons sōka sirsneigi lyugt Dīvu, lai Tys jam paleidzātu ar navaineigū uperi izpestät nu myuzeigim lōsttim i mūkom jaunovu. Jō lyugšona beja nagara, napacīteiba jämá viersu, jys daudz raižu beja izgōjs nu bazneicys.

Dabasūs zvaigznis sōka pamozam dzisť, caur naktš tymsumu jau sleidäja spūdruma blōzmá. Dīva kolpōšona gōja iz beigom. Laudš gryustäjäs pa bazneicys prišku, nasdamī maizi, ūlys i kristenūs. Pec dīva kolpōšonys veceleitš-bazneickungs nūsvietäja āadamūs i pričeigi sveicynoja laudš runōdams: „Kristus augšan cäläs!” „Eistyn cäläs”, laudš tam atbildäja. Ontons, aplaidš golvu, klusi stoväja. Golu golā vyss beidzäs i laudš, kai iudinā viļni plyudā nu bazneicys iz mōjom. Ontons nagōja iz mōjom, a nūgōja iz pazeimotū vītu. Tik izgōja nu bazneicys, kai jū sateik pazeistamī, kurī gryb jū sveicynot ar Leldīnis svātdīni, jys pīmineidams Lūcejis vōrdus, ni iz kū nikaidys viereibys nagrīž i steidzās iz pili. Kū tyvōk jys pīgōja pi pilš, tū vairōk sateik laužu pulkus, kurī jū sveicynoj. Jau īgōja grōvī, blokum kuram stōv pilš. Tá jys īraudzäja procesēji, kura gōja nu bazneicys. Laužu pulks bruka Ontonam viersum, kai gribādami nūviļkt jū ar sevi, a jys gōja iz prišku. Seviški interesanti Ontonam rōdājās, ka nikai navarāja sazatikt ar laudim, a gōja kai pa gaisu vys tōlōk i tōlōk, tyvynōdamīs pilāi. Jys īgōja grōvī, nazkod aizlītā ar iudini i sōka cāltīs pilš kolnā, kai īraudzäja sāv priškā skrīnūšūs ekipažā ījiugtūs trejs zyrgus. Ontons nu raižis nūzabeida i zyrgu, i kučera klīdzinā: „Sorgīš, salauzeišu!” gribäja pagrīžt celu,

bet īgōdōja Lūcejis vōrdus — nazabeisť škieršlu, — i drūsi gōja iz zyrgim. Jau zyrgi aizlauzá golvys, pacälá priškys kōjis iz Ontonu, rōdīs, jōgaida baileigōs nōvis, i kas?.. Zyrgi palyka Ontonam īpakał, a ekipažā säd viersinīki, kurī kai jam leidzeigī karaveiri sveicyno: „Kristus augšan cäläs.” Jūs vōrdi palyka naīvārōti. Ontons naatbiłdäja i drūsi gōja iz prišku, koč tagad kotrs sūlš jam stōväja daudż energējis i karōšony ar kotru satykušūs mūrgu. Golu golā, kod jau natōli beja tei vīta, kur Ontons rádzäjäas ar pilš valdineicu, palyka tik proīt sūlu 30 i atdūt Lūcejai dörgōs dövynys, tá jauns škierslis. Nagaidami, kai nu zam zámis izaug Ontona priškā jō golvonīs kara viersnīks, kura vysod vysi kareivi beidōs. Kara viersnīks apskatāja Ontonu i dusmeigi saucá: „Kas tevi tá nosoj, Dundur? Tivleñ áj iz mōjom!” Jō borgī vōrdi padaräja iz Ontonu taidu īspaidu, ka tys vyss aiztreisäja i pazagrīzā īt iz mōjom.

Kas beja ar nalaimeigū Lūceju, kura beja vysa šō līcineica? „Jei”, kai stōsta patş Ontons sovim bārnu-bārnim šū gadiejumu, „aizaklīdzá ar nažieleigu bolsu. As atsagrīžu pazaskatät iz jū i redzieju baileigu, soltu, pylnu brīsmu skotu, kurs leidz šam laikam nav izgōjš nu munys atminis, nazaverūt iz munu 97 godu vacumu. Borgī viersnīks vysu laiku väras iz mani, cikom as nūgōju nu kolna, tod tivleñ viersnīks i muna skaistō Lūceja izgaisa.”

Tá tik dzili Ontons nūžālōja par baili pret pādejū mūrgu i leidz dzeivis golam navaräja aizmierst i pīdūt sáv sova nadrūsuma. „Nu tō laika,” beidzüt sovu stōstu par mūciejamū Lūceju, vacī laudš soka, ka naatsarūnūt nivīna, kas atsadrūsynōtu glōbt jū, i jei kotru godu Leldīnis naktī izejmūt nu mitrō zamzámis dzeivūklá pazavārtu iz Dīva gaismu; izstīpūtā sovys rūkys iz piłsātu i ar ryugtom osorom lyudzūtā par sovu pesteišonu.

Jezups Soikāns

Teika par Cyrma azaru

Muns vactāvs beja ļūti runeigs veceitš. Jys mīsim — sovim bārnu bārnim vīnmār stōstāja dažaidys pōsokys i teikys. Nu jō stōsteitōm teikom munā atminī skaidri ir izaglobōjusá teika par Cyrma azaru.

Par Cyrma azaru vactāvs stōstāja tai:

Seņ-senejūs laikūs Cyrma azara vītā beja nalels olūts. Dīvam beja patiç šymā vītā izsaukķ azaru vōrdā Cyrms. Šys vōrds nikam nabeja zynoms, a Dīvs beja liemš, ka tik tod izsauksūt šymā vītā azaru, kod kaida jaunova atmineitu tō nūsaukumu.

Gōja gods pec gadenā, nūtācāja vairōki symti i godu tyukstūši — šō vōrda nikas naatminäja. Mozīs olūtenš burbulōdams mīreigi tācāja nu zāmis i par nalelu gabaleni otkon slāpās zámī kai kauneidamīs saulis gaismys. Apkörtejū solu mārgys ikdīnys staigōja iz olūtu pec iudinā, apbreinōja tō gordumu, kotra tū teicā ar dažaidim vōrdim, a eistō vōrda nivīna naatminäja. Gōja laiks. Kaidu dīn div mārgys nūgōja iz olūtu pec iudinā, i vīna, smaldama iudini, najauši izsacāja: „Cyrms”. Vīnā ocu mirklī nu mozō olūtenā izplyudā lels iudinā daudzums i aizlāja vysu apkörtni, i tai rodōs azars, kurū šū bolt-dīn sauc Cyrms. Cyrms nūmīlōja sova vōrda atmynātōji i paturēja jū sovūs apkampīñūs. Nu šōs mārgys ar laiku izauga vasala sola, kurū sauc „Mārgu sola”. Šōs solys dybynā dzeivoj nūsleikušō mārga, kura myužam saulis narādzās, partū ka Cyrms nikod

naizkaļss. Šōs mārgys Cyrms nadūš nikam; ka kas jū izzogtu nu šōs zamzámju olys, Cyrma vairs nabȳtu.

Nu sōkuma vairōki apkörtejū īdzeivōtōju jaunekli gribāja raktīs zámī i glōbēt nūsleikušū mārgu, seviški tū gribāja darāt deltam, lai iznycynōt Cyrmu, kas jīm beja aizliejš dryvys i ganeibys. Rādzādams ļaužu dusmi i dzierdādams jūs lōstus, Cyrms pōrzabeida i gōja sarunōs ar īdzeivōtōjim, apsūleidams atleidzāt vysus zaudiejunus symtkört. Mīra leigums šaids: Cyrms kotru godu dūš vysim sovim kaiminim lelu daudzumu viežu i zyvu, a atlykušūs viežus i zivš pōrdūš. Naudu, kaidu ījimš par zivim i viežim, Cyrms krōš i dūš tū apkörtejim zemnīkim aizdavōs. Par vysa azara sorgu i naudys sajiemieju Cyrms pazeimoj kaidu Łudviku. Lai nikas naaplaupeitu Łudvika, jys dzeivōja nūslāptā zamiudinš pilī. Lai tikš Łudvika pilī, beja jōnūstōj iz stōva azara krosta ar mugoru iz azaru i jōpasper trejs sūli atpakał, — kas tū izdaräja, tys vīnā rōvīnī ploukšājās viņ Łudvika pilī.

Kaidu råizi Lītaunīku solys zemnīks, vōrdā Gregors, gōja iz Łudviku pec naudys. Łudviks apsūlāja, bet pīteicā, lai Gregors atnasūt vystu ar cōlim. Gregors izpiłdāja nūsaciejumu i sajamā daudzi naudys. Sajymtū naudu laidá apgrūzeibā i dreīzi viņ palyka ļuti bogots. Tácäja gods pec goda. Gregors palyka vys bogotōks i bogotōks. Nōcā Sevastopolis kari. Garum Gregora solai gadājās īt karaveirim. Karaveiri apstōja atsapyust. Kaidi trejs beja i Gregora ustobā. Gregora sīva beja ļuti ziņkōreiga sīvitā. Jei vīnu reitu, kod karaveiru nabeja ustobā, izkratāja jūs kuleitis i, atrodusá vīnā mozu bazmānteni, ar kuru karaveiri kotru reit svōrstāja vysai rūtai maizi, pasläpā tū rejī. Ūtrā reitā, kod beja jōsver maizi, karaveiri sazagiva, ka nav bazmāna. Sāka vaicōt pi Gregora i jō sīvys, a tī nivīns naatsazyna. Bazmāna sorgōtōjs — karaveirs beja borgi nūstrōpāts. Kod karaveiri aizgōja, Gregora sīva atnásá bazmānu i teicās veiram.

Veirs jū borgi sabōra i gribäja dzeitīs pakaļ pec karaveirim atdūt bazmānu, bet pōrzabeida i paturäja sāv.

Pec šō gadīná Gregoru apcīmōja vysaidys nalaimis: pārkiunş nūdadzynōja vysu sātu, krusa izsyta teirumus, lūpi izsprōga i Gregoram ar sīvu naatlyka it nikō. Gregors īdūmōja lelū Cyrma žālsirdeibu i obeji ar sīvu, mierdami bodā, gōja iz azara sorgu Łudviku aizdavuma lyugtu. Ejmūt jī vysā pīkusa i atsasāda pūrā iz kryutš atsapust. Tá jī nūgōja iz myuzeigu dusu i šūboltdīn laudš runoj, ka šymā pūra bīdejūt nazkaidi bīdakly.

Łudviks dzeivōja ilgus godus, bet ari nalaimeigu nōvi beidzá sovu dzeivi. Dzeivōdams zamiudiná pilī, Łudviks vīnmār pīzasmäja pārkiunám. Leidz kū pārkiunş graudō, Łudviks miedāja tū saceidams: „Gruduł, gruduł, graud, väł styprōk, — as väł tevā nazabeistu”. I „gruduls” kai traucs nu vysa spāka, tai iudinş viņ gaisā paliecs. Sadauziejs Łudvika pili i pošu nūspiers. Vīna Cyrma pilş sadauzeita, bet asūt vairōkys. Łudvika vītnīks Nokums šū boltdīn siežūt taidā pilī i asūt lūti skūps: ni zyvu, ni viežu nadūdūt tik daudzi, cik devš Łudviks.

Alīte

Legenda par Riezeknis pili

Senejūs vacūs laikus Latgolā beja trejs pilš, kurymōs dzeivōja trejs vacō Latgolys kunigaiša māitys. Riezeknis pili dzeivōja Rozāleja, Ludzys pili — Lūceja, a Marienhauzenys pili — Marija. Vysys šōs trejs pilš beja savīnōtys sovā storpā ar apakšzāmis ejom — olom.

Vacīs kunigaitis ar sovom dailōm māitom dzeivōja lobā sadereibā. I tautai leidz šam nav zynoms deļkam vacīs kunigaitis vīnā dīnā nūlōdiejš sovys trejs māitys. Teika ir aizmiersusā par trešōs mōsys — Marijis liktini, atmiņ tik par Lūceju i Rozāleju.

Vacīs kunigaitis nūlōdeidams lic̄s Rozāleju dzeivu īmyurāt Riezeknis pilš apakšzāmis veļvī. Tī Rozāleja siežūt iz kunigaiša gaišo trona. Kreisā trona pusī, zalta kiedī asūt pīkolts nykni plieseigs sunš ar sorkonom zvieriskom acim, a lobijā pusī sudobra kiedī — ūtrs. Šīm nyknijīm zvierim jōsorgojūt Rozāleju i jōs dōrgumus.

Jau nu seņ-senejim laikim tauta stōsta i tič, ka pec kotrim deveinim godim Rozālejai asūt atļauts nūkōpt nu sova speidūšo

trona i izīt nu apbūrtōs pilš veļvis. Tam vajagūt nūtikēt i tys nūteikūt tik līksmi prīceigā Leldīnis naktī.

Izīdama augšā iz pilš drupom, jei nu apbūrtōs pilš jemūtā ar sevi leidza vysaidus pasaulá greznumus. Ar sovu daiļumu i breiniškeigīm dōrgumim jei pīvalkūtā pi sevš jaunus cylvākus — garomgōjiejus. Rozāleja sagiudama jaunekli sovā tyvumā, dūdūtā tam mozu zalta kristeni, lyugdama, lai tys šū kristeni aiznasūt iz bazneicu i apskolojūt ar svātū Leldīnis iudini i atnasūt jai atpakaļ.

Ka jys tū izpildeitu, tod jei tyktu breiva nu sova tāva lōsta, jymtu jaunekli sāv par veiru, i nyknī suni ar līsmōjūšōm acim atdūtu Riezeknis pilš veļvjōs nūglobōtūs pasaulā dōrgumus. Tauta stōsta, ka kas grybūt pajimt jōs zalta mozū kristeni, to tys naasūt tik vīgli izdorams — vysaidi baileigi mūrgi tū naļaunūt izdarāt. I ka kas izvariejš tūs i sajiemš kristeni, to ejmūt iz bazneicu celā nūtykuši vysaidi breinumi: eisīs leidz bazneicai celš palicš acim nasaradzamā garumā, sorkonī zvieri nesiejam skriejuši viersā, malny valny tam rōpōjuši par golvu i vysaidys cytys šausmys bīdiejušys jaunekli — kristenā nesieji. I jauneklis, navarādams izvarāt brīsmu, metš kristeni iz celā i tivlen vysi mūrgi zuduši. I jō ausīs atskaniejš dzili skumeigs vaidīnš, kurs pamozam pōrgōjš raudōs.

Tai leidz šam laikam nivīnam Latgolys jauneklām nav väļ pīticš drūsuma izvarāt mūrgus i glōbē nu pilš zamzámom skaistū i bogotū Rozāleju.

Jezups Soikāns

Grītys piļskolns

Mīsu Skromōnu cīma teiruma golā atsarūn piļskolns. Apmāram 8 ass augstuma, 30 ass gars i ap 25 ass plots. Patš kolns izaskota četrstyurains, drusceņ īgarons — ar garokū izmieriejumu nu dīnvydim iz zīmelim. Vokoru sōns plyks, sorkons, nu mōla, a preteim guļūšīs reitu sōns ir apaudzš ar zōli. Ap kolna zīmeļu golu līcās paprōva upeitā, kura ītak Vyšku azarā. Upeitā, līkdamōs ap kolnu, aizcer nu zīmelim reitu i vokoru sōnum leidz pusai. Tai tod upā gondreiž nu trejom pušom īslādz kolnu. Iz zīmelim i dīnvydim, tōlōk nu kolna aug áglis, prīdis, paáglis. Kolna gols, vārstīs iz zīmelim, nūaudzš ar eļķnim i kryumim. Patš kolna vierss ir leidzons i arams. Iz poša vyda par vysu kolna viersu škārsu nu reitu iz vokorim stīpās tai saucamō „Grīta”.

Par Grītys nūsaukuma ceļšonūs nav nikas zynoms. Poša Grīta izaskota kai škiersta vōks. Tei ir ap 25 ass garumā (stīpās par vysu kolnu), 1 ass augstumā, 1 i 1/2 ass plotumā. Iz pošys Grītys viersā aug seiki bierzeni. Tagad Grītys vokoru golā radzams grōvš, kū krīvu karaveiri izrokuši pasaulā karā.

Vacī ļaudš runoj, kab nūrokuši Grītu leidz kolna viersyunái, varātu atrast akmiņu slōni, zam kura guļš lels monts — nauda voi kaidi cyti dōrgumi.

Apkörtejī dzeivōtōji atmiņ vairōkus nu sovim pīdzeivōjumim, saisteitus ar Grītys pilskolnu. Tai, kaids mīsu cīma vactāvs stōsta itaidu nūtykumu.

Jam gadiejīs agri Leldīnis reitā bēt iz pilskolna pi Grītys. Tá izraizis Grītys zīmeļu sōnā atsadora durovys i četri lūgi: kotrā durovu molā pa divi. Nu Grītys pa durovom izgōjusá kundzá, boltōs drābjōs, skaisti gierbusās, ar vaiņuku iz golvys, i divi maini suni nu pakalis. Jei iznasusá sauvi sudobra naudys, davusá tū zemnīkam i teikusá: „Ša tāv nauda i áj iz mōjom. Väl nav atgōjš laiks.” Kaids laiks väl nav atgōjš, tō nateikusá. Zemnīks pajiemš naudu i nūgōjš iz mōjom.

Taipat̄ breineigs gadiejums pi Grītys kolna nūtic̄ ar munu mōti. Agri reitā, väl pyrms saulis liekšonys, mōtā ar mōsu nūgōjušys par upi sieņōs. Tá Grītys golā pazarōdiejušys durovys, leidz pusái nu stykla, i vīns lūgs. Jōs lūti nūzabeidušys, atskräja iz mōjom i pascāja cytim. Nūskriejuši mōjinīki naatroda jau nikō.

Kaidu dīnu goni ganāja iz pilskolna. Tá pi Grītys sädäja vaca sīvītā, ar siermim motim i boltōs drābjōs. Goni pīgōjuši pi sīvītis i prasiejuši: „Nu kureinis tu esi? Kō tu tá siedi?” Jei naatbildieesusá nikō. Tod goni vaicōja krīviski, tod pūliski, a jei kai sād, tai sād i naatbild nikō.

Cytā dīnā goni redziejuši raibu suneiti, kas skraidiejs ap Grītu. Goni tō sauķuši, davuši maizis. Vālōk sōkuši svaidāt ar akminim, a suneiš skriejs i skriejs ap Grītu.

Raizi vyss mīsu cīms gribāja īt Grītys roktu. Vīns saiminīks nūgōja vysim pa prišku iz Grītu. Cytī, kas vālōk nu cīma izalaidā, rádzāja, ka pi jō kurīs moza guntenā, i ap jū lākalej malns sunš.

Kaimini nūgōjuši vaicōja: „Kaids pi tevš beja sunš i kam tu kurynōji guni?” A jys atteicá, ka šys naredziejš nikaida suná i nakurynōjš nikaidys gunš.

Ambeļmuizys p-školys šk. B.Ostrovs̄kis

Punculevys piļskolns

Par šū piļskolnu stōsta šaidu teiku. Stōsta, ka ḣaizi iz Punculevys piļskolna bejusá bazneica. Sagōjuši vīnu svātdīni ļaudš i lyuguši Dīvu. Sōcš reibynoč pārkiunş i zibinş. ļaudš nūzabeiduši i grīzušīs pi būrieja. Pošu ḣaizi bazneickungs devš mōceibu. Pārkiunş kai spiers, tai bazneica nūgrymusá zámī ar vysim ļaudim. Kod svātdīņ pušdīņos miša laikā nūiškys pazavārtu iz piļskolnu i pīlikškys ausi pi zámis, varūt dzierdāt, ka bazneickungs runojūt.

Stōstāja D.Šakins

Kod Dīvs sprīdā par myužu

Kod Dīvs beja radiejs cylvāku, zyrgu, suni i kači, Jys gribāja kotram likt dzeivōt 30 godu, bet nūsprīdā ar tīm apzarunōt par myuža garumu.

Vysupyrma Jys pasaucá pi sevš kači i vaicōja: „Kai, kačeit, dūmoj, voi táv pītikš 30 godu?”

„Oi Dīveņ, kur as 30 godus likšu? Icik ilgi giuļ pális as naspiešu, i iz ceplá mani nivīns nagribās turāt. Jám nūst divdesmit godu!”

„Labi!” atbildēja Dīvs i pasaucá suni.

„Kai tu, suneit, dūmoj, voi táv pītikš 30 godu?”

„Oi Dīveņ, kū as 30 godus dareišu? Ni as tik ilgi spiešu sātu sorgōt, ni gonim paleidzāt. Kū ar mani, itik vacu, saiminiks īsōkš? Atjám, Dīveņ, pusi nu myužal!”

„Labi!” sacāja Dīvs i pasaucá zyrgu.

„Kai, zirdzeņ, dūmoj, voi táv pītikš 30 godu?”

„Oi Dīveņ,” atbildēja zyrgs, „kai as spiešu nūkolpōt 30 godu? Maņ jōvalk smogs orklys i vazumi, soltā laikā jōstōv iz tierga i pi krūgim. Voi muni vacī kauly tū spāš izturāt? Atjem, lyudzu, nu muna myuža koč desmit godu!”

„Labi!” sacāja Dīvs i pasaucá cylvāku.

„Kai tu dūmoj, ciļvieceņ, voi táv pītikš 30 godu?”

„Oi, mīlīš Dīveņ, kū as ar 30 godim īsōkšu? Ni maņ mōja bīš izcalta, ni teirumi īkūpti, i bārni väl bīš pavysam mozi. Dalič gon, lyudzu, klōt, cik varādams!”

„Labi! Maņ ir 10 zyrgam atjymtī godi. Voi pītikš?”

„Dalič väl, lyudzu, dalič!” lyudzās cylvāks.

„Nu labi!” atbildēja Dīvs. „Maņ tá väl ir, pīcpadsmiņ nu sunā i divdesmit nu kača myuža. Voi pītikš?”

„Dalič väl, Dīveņ, dalič väl!” lyudzās cylvāks, a Dīvam vairs nabeja kō dalikt̄, i Jys sacāja:

„Mīlyš cilvieceņ, izteiç ar tīm pošim!”

I tai cylvāka myužš izgōja ap 75 godi.

Vyslaimeigōkī ir pyrmī 30 godi, eistīs Dīva nūlyktīs myužš, kod cylvāks ir vasals, spiergts i prīceigs. Nav slykti 10 nu zyrga īgiutī godi. Tod cylvāks vysvairōk izdora dorba. Slyktōki ir 15 godi, īgiuti nu sunā, kod cylvāks palīk vōjōks i kaškeigōks. Vysnavierteigōki ir pādejī 20 godi, kas ir nu kača. Tod cylvāks daudz nūrd i sād iz ceplā.

Nu M. B. vactāva stōstim

Naparostīs kolps

Raiz beja vīns muižys kungs, bet tik nykns, ka pi jō nivīns kolps naspāja izkolpōt pa protam. Vysus jys smodäja, pārá i atlaidā.

Tá kaidā dīnā pi jō par kolpu pastōja vīns skaists jauneklis.

Muižys kungs gribäja braukt toli toli, leidz kaidai pilšātai i lyka sajiugt zyrgu. Kolps sajiudzā i jī braucá.

Brauc jī pa vīnu mozu tiļteni. Kūkā čārc krauklis, kolps pazasmäja i rōvā tam ar pōtoga.

Tōlōk celā molā dzidōja māitys. Jōs skaisti dzidōja Dīva dzīsmis, a kolps i capuris napacälā.

Pec kaida laika dzierd, taipač dzid, kaida ganeitā. Kolps nūjämā capuri i ilgi nūzaklausāja tymā dzīsmī.

Brauc jī tōlōk — pi kaida cīma stōv krysts. Kolps pazasmäja, īrōvā ar pōtogu par jumta molu i tod tik nūjämā capuri.

Kod pībraucá pi pilšātys, jī kaidā krūgā meklāja naktsmōjis. Tī spieläja i dzidōja, vysi beja prīceigi, a kolps soka, ka tá jys īskā naīš i vyss. Tod pībraucá jī pi ūtra krūga. Tī zemnīki sädäja pi kaida golda i skali streidājās. Kolps soka: „Īsim tá īskā!” Zemnīki väl kaidu laiku dzärā i stōstāja vīns ūtram, kai jī vairōk nūplōvuši cytu plovā. Pec tam jī aizbraucá.

Ūtrā dīnā īt jī pa pilšātu. Iz tierga jī rádz, kai vīns zemnīks zūg nu ūtra mōla pūdus. Kolps par tū otkon sirsneigi smejās. Cytā vītā koids cylvāks pierk zōbokus. Pierciejs tiergojās ar pōrdevieji. Jys soka: „Ka as par zōbokim moksoju 3 rubli, to vajag, kab as tūs varātu nosōt 3 godi.” Tū dzierdādams, kolps otkon sōka smītīs.

„Kas tá kō smītīs?” soka muižys kungs. „Brauksim lobōk iz sātu!”

Sōka jī braukt i atbraucá laimeigi leidz tam tiļtenām, pi kura sädäja krauklis. Tá, braucūt pōri, tiļtenš īlyuza i zyrgs salauzā kōji.

Muižys kungs palyka ļuti dusmeigs i gribäja iz vītys kolpam nūskaitāt pīcdesmit (reikšu).

A kolps nagryb pīzakōpt i vaicoj, kaida ir jō vainá. Kungs palyka väl dusmeigōks i klīdzá:

„Muļki tu taids! Tik prūti smītīs, ar peicku vycynōtīs, ni tāv kauna ļaudīs, ni prōta pi dorba! Stōsti, kū tu tá ūviejīs pa celám!”

Tod kolps sacāja: „Kod māš braucám pa itū tyltu, krauklis sacāja, ka, braucūt atpakaļ, zyrgs nūlauzš kōji i tu mani gribēisi pārēt. Par tū as jam mešu ar pōtogu.”

„Par kū tu pi krysta nacieli izrāizis capuri?”

„Iz jumta molys sädāja valns, kod as tū aizdzynu, tod nūjiemu capuri.”

„Tai, tai,” nūmurmynōja muižkungs. „A kai ar tōm dzīdōtōjom?”

„Maitys dzīdōja skaisti, bet jōs dūmōja pavysam par kū cytu. Ganeitā turpretim, lai gon nadzīdōja tik skaisti, bet jei dzīdōja nu sirds.”

„A kas beja ar tīm krūgim?”

„Pyrmijā storp cylvākim spielāja i dzīdōja poši valni, a ūtrijā beja gūdeigi ļauds. Jī streidājās par sovom plōvom, lai vairs tai nadareitu. Jī sovu vaini atzyna i izleiga.”

„A pilšātā?”

„Kod zemnīki vīns ūtram zoga pūdus, as dūmōju: zámá zámi zūg, i maņ beja smīklys. Taipač cylvāks, kas gribāja zōbokus trejim godim, nazynōja, ka vairs dzeivōs navys trejs godi, a tik trejs dīnys.”

Kod kolps vysu tai beja izstōstiejs, muižys kungs palyka dūmeigs. „Kas tu esi?” jys gribāja vaicōt, a kolps pōrzameja i kai eņgelš aizlidōja iz dabasim.

Nu M. B. vactāva stōstim

Trejs mōsenis

I

Tys beja daudz-daudz godu atpakaļ. Tūlaik saulá beja spūdrōka; leiti leja syltōki; augli i radiejumi auga vasalōki i styprōki. Tymūs laikūs zīmys nabeja tik soltys i nadarāja nikaida ļaunuma ni kūkim, ni pučeitom, ni radiejumim. Meži beja pylni jautruma i dzeivis. Myusys ļusteigi skraidāja ap kūkim. Bitš lūžņoja pa zīdenim, syukdamys madu; putyni jautri dzīdōja; ryuceitš burbuļoja, zōlā auga taida zalā i meiksta. Kūki jauki i klusi šaļcā, tūs saknis vylka nu zāmis volgonumu; zīdi dává smōrdū i skaistumu.

Tymūs senejūs laikus pi Baltejis jyurys dzeivōja vīns tureigs saiminīks, vōrdā Latvītš. Jam beja sīva Doba. Obi jī beja vyduska auguma, dīsgon jautri i spieceigi veči. Dīvs jīm dává trejs māitys. Vacōkai maitai beja vōrds Vidzemā, videjai Kurzemā, a jaunōkū saucā par Latgali. Mōtā Doba vysys trejs maitinis stypri mīlōja i pyulājās jōm īrunōt dzeivōt sadereigi, mīlōt Dīvu i tyvōkū.

Vysys trejs maitinis beja skaistys, tymsi-zylom acim, dzaltonim kuplym motim. Divi vacōkōs māitys dzeivōja kaimiņūs, tikai jaunōkai mōsenái, Latgalái, mōtā Doba lyka dzeivōt tōlōk. Jōs tyvōkō kaiminā beja Krīvu-zámā. Vacōkijom mōseņom dzeivōjās dīsgon labi, jōs beja pōrtykušys, dzeivōja bez tryukuma. Pavysam cytaiž beja jaunōkai mōsai, Latgalái. Jei dzeivōja nabadzeigi, gryutūs dzeivis apstōklūs: jai beja jōcīš vysaidus tryukumus. Na ņaizi jei taisājās braukt̄ iz sovom vacōkijom mōsom, lyugt̄ tōs īt̄ jai paleigā, izviļkt̄ jōs mozūs bierneņus nu nabadzeibys, paleidzāt̄ tūs apkūpt̄ i apmōcāt̄. Bet nūbraukt̄ jei iz sovom mōsom nikai navarāja.

Zirdzenš beja mozs, rotim sadribiejuši skrytuli i ceļš beja dubļains i gars. Vajdzāja braukt̄ par nasaradzamīm Viļakys i Bolvu

mežim. Kod jaunökō mōsa Latgalá ilgōjās pec sovom vacōkōm mōsom, tymā laikā vacōkōs par jū pavysam aizmiersa. Jōs dzeivōja bogotys, audzāja dālus i māitys, mōcāja tūs školōs par doktorim, inženerim, advokatim itt. A Latgalái sovi bārni beja jōmōca mōjōs: nikaidu školu jai nabeja. Vīneigō lyugšonu grōmota beja. Tymā grōmotā jei mōcāja sovus bārnus vysaidom pasaulá gudreibom, tymā i Dīvu lyudzā. Sapleisa tei vīneigō grōmota.

— «Kur ta niu bȳš jīm̄ jaunu? — bādōjās Latgalá.

— Nav tipografeju, nav dālu, kuri mōcātu rakstāt i drukōt jaunys grōmotys....».

Nabeja školu, kur Latgalis bārni varātu mōcātīs dzymtā volūdā. Dažuļaiz Latgalá gon pyulājās ītaisāt taidu školu, bet jōs kaimini tō naatłōvá. Jī spīdā, lai Latgalis bārni mōcōs svešā volūdā. Laikam jī prōtōja, ka ar laiku Latgalá pīrass pi svešys volūdys, i pavysam aizmiersş sovu dzymtū volūdu. Laikam tō nazynōja patş Krīvu-zámis saiminīks. Jys gon nabýtu łōvş sovim kolpim maldynōt nabogū Latgali. Tai pagōja daudzi godu, i Latgalái beja jōmōca sovus bārnus nu vacōs, sableisušōs grōmotys...

II

Ŗaizi, vālā vokorā, pi Latgalis lyudzās pōrgulät žyds Joselş. Latgalá lai gon dzeivōja nabadzeigi, tūmār nikod naatsacāja celāveirim naktş mōju. Bārni nagribäja žydu pījm̄. Bet mōtā jīm soka: «Laidit, bārni, lai pōrguł židenš. Kas ta i jūs apžālōş»... Kod židenš īgōja ustobā, Latgalá pazyna, ka tá tyspał Joselş, kurs pi muižys kunga agrōk turāja paktu. Pi vakariņom Latgalá Joselám pastōstāja vysys sovys bādys i tryukumus. Storp cytu, jei ari pastōstāja, ka jai ir vīneigō pōtoru grōmota, bet i tei sableisusá, tai ka nav nu kō mōcāt bārnus. Joselş drusku pagrūzāja golvu, pōrvylka ar rūku par bōrdū i, gribādams apmīrynōt Latgali, īsōcā tai runōt:

«Saiminice - gaspažine, nabādoj par veļti... Es tevim īkš nōkuše gode atvesse jaune grōmote i viss bus labi»... Joselš saprota, ka tá bȳš lobs geſefts. I patīši, nōkušā godā Joselš atvádá Latgalái jaunu pōtoru grōmotu. «Voi zini kū,» — jautri aizklīdzá Joselš, «kū es apsulije, tū i izpildije», — i pa klusenám dagōjš pi Latgalis, īſveikstāja jai, ka šys itū grōmotu nūdrukōjš aiz «granicys» i pōrdūd par lātu moksu — 2 r. 95 kapeikom. — «Labi, Josel,» — atbildäja Latgalá, — «lai Dīvs táv aizmoksoj par tovom pyuļom». «Niu, niu,» — pagiva Joselš, — «lyudz tīkai Dive i moksoj maņ naude, tad Diws moksōs ari tev»... Latgalá pajämá nu Joselá jaunū grōmotu, a vacū, aptynusá ar lynu lakateni, nūlyka skreinis dybynā. Lai pagōja daudzi godu, a Latgalá pa vacam mōcāja sovus bārnus nu jaunōs pōtoru grōmotys, lai gon šymā grōmotā daudzejū vōrdu navaräja saprast. Rādzādama, ka nasagaidāt dzymtijā volūdā školu i tykusá breiva nu kungu reju kuļšonys, Latgalá syutāja sovus bārnus: «Ájtá, bierneni, iz školom,» nūzapyusdama jei sacāja: — «kaidys ir, taidōs i mōcītās. Gryuši jiusim bȳš saprast mōceibu svešā volūdā, tūmār vys jau gudrōki bȳsit, kai pavysam namōceiti... As pīminu, jisu vacōmōtā, Doba, sacāja: zineibā ir mȳsu monts, i montā spāks!»... Latgalis dāly saprota mōtis vōrdus i laidās iz školom. Gryuši jīm beja mōcātīs, gryuši beja saprast svešū volūdu. Bet väl gryutōk beja pōrdzeivōt. Nabadzeiba i tryukums ni iz breiža jūs naatstōja. Nabeja jīm naudys, nabeja bogoteibys. Vacōkī Latgalis bārni ari beja nabogi. Jī gōja par kolpim, dīnāja svešim ļaudim, i gryuši nūpeļneitū kapeiceni syutāja iz školu sovim jaunōkīm brōlim. Gryuta beja vacōkū brōļu dzeivá. Na vīglōk beja jaunōkīm brōlim. Jīm moz beja tōs ar svīdrim i osorom aplaisteitōs vacōkū brōļu naudenis. Dyžan dōrga pōrdzeivōšona bogotijā Krīvu-zāmis piļsātā, dōrgys školys, kur mōcājās Latgalis bārni. Tō deļ jaunōkīm brōlim

vajdzāja pyulātīs pošim tū nūpeļnāt i tymāpaļ laikā steigtīs sasnāgt augstōkū izgleiteibu...

III

Beja naizsokama prīca Latgalis mōtái, kod jei sagaidāja sovu izgleitotū dali, atbraucūt nu Pīterburgys. Jei apkampa jū, pīspīdā pi sovom izkoltušom kryutim, bučōja jū, i prīcys osorys jai byra nu acim. «Mīlū bierneņ,» — jei sacāja, «cik asmu tagad laimeiga, kod munys acs īraudzāja tevi izaugušu lelu i kod tu sasniedzi tū, pec kō as dīnu i nakti ilgojūs... Lai zieleigīs Dīvs tevi svieteji!.. Strōdoj tagad, mīlū bierneņ, mōci sovus mozōkūs brōļus. Napamāt jūs šymā tmysijā bezdibenī!.. Redzi patš, ka as jau vaca. Munys sastrōdōtōs rūkys naspiej vairs strōdōt; tōs steivys nu kungu reju kuļšonys... Iz tevīm, munu mīlū dieleņ, as līku vysys cereibys. As zynu, ka tu naazmierssi munu vōrdū, i cik spādams, pyuleisīs vāst sovus brōļus iz lobōku dzeivi, dūsi jīm lobus padūmus, mōceisi jūs mīlōt tyvōkū i nadarāt cytim tō, kas pošam napateik... I, dieleņ, as... as laikam, dreiži nūmieršu. Tod tu nūbrauč iz Reigu. Tī bogotys dzeivoj tovys çocis. Jōs, sovvalneicys, tagad i ticeibu cytu tur... Bet niu jau nikō napadarāt... Ka as bȳtu styprōka, as poša ar tevīm nūbrauktu i pabōrtu jōs par cītsirdeibu. Jōs, bogotys bȳdamys, pavysam par mani aizmiersa, nagryb vairs pīzeiļ, ka as jūs eistō mōsa... To, dieleņ, tu nūbrauč i pastōsti jōm par vysu. Jōs bȳš sabraukušys Reigā, zineibu komisejī, i runōš par vysaidom dareišonom. Pastōsti, ka jōs aizmiersa par sovu trešū mōsu — Latgali... Laikam, jōs kū nabejš tav idūš, kod izzynōš par mīsu gryutū dzeivi. Kas to, ka māš palykom navīnys ticeibys, kai bejom agrōk, ticeiba mīsu navar škierē... Laikam, jūs liktinš taisneibys celā, ar spāku pīškeira pi svešys ticeibys. As, dieleņ, labi zynu, kas tī taidi vōciši, i munys mōsys dreiži tū izzynōš...» Dāls

klausāja mōtis vōrdus i slaucāja gaudys osorys. Väl ar lelōku mīleibu jam aizadaga sirds iz sovu Dzimtini. I jys nūzvārynoja sevi kolpōt sovai Dzimtinái, aizstōvāt tū, mūdynōt sovus tymsūs brōļus iz gaismu i zineibu. Jys tivleņ stōjās pi dorba, sōcā stōstāt sovim mozōkīm brōlim par pasaulá gudreibom, par vysu tū, kaidus lelus breinumus dora zineiba.

IV

Nōkušu vosor Latgalis dāls nūbraucá iz tū bogotū Reigu, par kuru jam mōtā beja stōstiebus. I patīsi, jys tá atroda sabraukušus Vidzemis i Kurzemis dālus. I koids jīm beja breinums, kod jī izdzierdá Latgalis dālu runojūt gondreiž taidā paļ volūdā, kai jī runoj! Gondreiž vysim sazalasiejušīm pazarōdāja acīs prīcys osorys, kod Latgalis dāls īsōcā jīm stōstāt par jūs çoci Latgali, kuru daži nu jīm aizmiersa, a daži pavysam nazynoja. Ar lelu uzmaneibu tī Vidzemis i Kurzemis dāly klausājās, cik daudzi gryutumu pōrcītā jūs çocā Latgalá, cik jai gryuši beja audzynōt sovus mozūs bierneņus, cik gryuši beja jōkaroj ar timseibu... Pec ilgom sarunom jī aicynoja Latgalis dālu sāstīs pi jūs maļteitis, pavadāt laiku aiz kūpeiga golda. Lājās daudzi soldonu runu aiz tō golda, daudzi kū mōsāni vīns ūtram stōstāja par pagōjušīm godim, par tagadejū i nōkušū dzeivi. Vysi tī bejuši brōli sūlājās vairs naaizmiers tī sovu vōrgū çoci Latgali, vysi apzajämā snägt tai paleigu, syutāt sovus dālus jai tolkā i paleidzāt apkūpt aizaugušōs, naizstrōdōtōs dryvys. Bet daži Vidzemis i Kurzemis dāly, kuri nabeja tūlaik Reigā i nikō nadzierdāja par çoci, tī i šū boltu dīnu nikō par jū nazyna. I šudiņ väl jī Latgalis dālus sauc par nazkaidim leišim voi pūlim.

Goršānu Alioizs,
Viļaka,
24.oktobrī 1913.godā.

Valna pādi

(Teika)

Nautrānu pogosta Sārņu, Znūteņu i Maigļu cīmu rūbežos ir dzilis dūbis. Kas ir braucš nu Rogovkys iz Kōrsovou, tys ir šōs dūbis redziejš, tōs ir obejōs celā pušōs. Pavasarūs i vosorā leitainā laikā tymōs sazakrōj iudinš, bet tys napalīk ilgi. Vysumā tōs ir sausys. Vītejī īdzeivōtōji tōs sauc par valna pādim. Par valna pādim ir vairōkys teikys, vīna teika par tīm stōsta tai:

Valnam napatyka, ka Saļnovys i Ruskulovys rūbežos dzeivōja gūdeigi ļaudš. Valns vysaidi raudzāja jūs īvāst grākūs, bet jī vīnmār turājās pi sova gūdeiguma. Ari dusmōs jūs navarāja īvāst, deļtō ka jī naprota lomotīs. Jīm nabeja i par kū streidätīs, zāmis pītyka vysim i nivīnam nabeja pret ūtru nikaidys skaudeibys. Jī dzeivōja kai vīna lela i draudzeiga saimā. I tys valnu ļuti kaitynōja. Gon jys izdūmōja vysaidys vilteibys, lai jūs īvāst grākūs, bet tys jam napaleidzāja. Cylvāki palyka gūdeigi, kas valnu padarāja väl nalaimeigōku.

Jys gōja pi cytim valnim pec padūma, i tī jam navarāja paleidzāt, partū ka ar tik gūdeigim i lobim cylvākim nivīnam nabeja dareišonu.

Lai mozynōtu golvonō valna dusmys, ka jys navar cylvākus īvāst grākūs, jys sasaucā valnu sapuļci. Sapuļcī nūlämā, ka cylvākus navar īvāst grākūs, to jī ir iznycynojami. Stōjās pušnaktš i valnim sapuļcā beja jōpōrtrauc. Tai valns palyka vīns patš bez loba padūma, kai cylvākus īvāst grākūs, lai álnī bȳtu dorbs cytim valnim.

Garijōs rudinā naktīs jys tūmār izdūmōja, ka golvonijam valnam patikš, ka tūs cylvākus jys nūsleicynōš. Jys nabȳš jūs nūsits, a jī poši bȳš nūsleikuši.

Tai jys sataisiejš lelu zāmis nostu, násá aizbārt Ičys upi. Gryuta bejaностa, jam kōjis gryma dzili zámī. Väl šudiņ tūs valna pādus var rádzāt cik dzili jō kōjis ir grymušys zámī.

Kod beja aiznessē gondreiž leidz upāi, Meikalūs nūdzīdōja gailš. Valnam nosta nūšluka nu placim i jys izgaisa upis dzelīmī. Nōkušā naktī sataisiejs jaunu nostu jys pa vacīm pādim gōja iz upi. Kod beja aizgōjš drusku tōlōk par vakarejū vītu, otkon aizdzīdōja gailš i valna nosta izbyra aprokdama jū pošu dzili zāmī. Kur jō nostys beja izbyrušys, tī palyka prōvi uzkaļneni. Obejis nostu vītys laudš nūsaucā par cysovkom. Tōs väl šudiņ ir radzamys, taipač kai jō pādi kur jys gōja.

K. Nautris